

ДО

НАДЗОРНИЯ СЪВЕТ НА
НАЦИОНАЛНИЯ ИНСТИТУТ
ЗА ПОМИРЕНИЕ И АРБИТРАЖ

ДОКЛАД

от Владимир Бояджиев - директор на НИПА

ОТНОСНО: Анализ на проведените процедури по посредничество и арбитраж със съдействието на НИПА за периода 2004-2012 г.

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАДЗОРНИЯ СЪВЕТ,

Представям на Вашето внимание актуализиран Анализ на проведените процедури по посредничество и арбитраж със съдействието на НИПА за периода 2004-юни 2012 г. В него са отразени резултатите дейността на института в областта посредничеството и арбитража. Към постъпилите в НИПА искания за периода 2004 – 2012 г. е добавена обобщена и систематизирана допълнителна информация за налични в НИПА искания за посредничество, които бяха открити при прегледа на архива на института, но не са отразени в годишните доклади за дейността до 2010 г. Касае се за общо 14 едностранни искания за посредничество, по които НИПА е провеждала консултации със страните, но не е стартирана процедура поради непостъпило съгласие на другата страна по спора.

Източник на информация за анализа е специално създадената в НИПА база данни за постъпилите искания и проведените процедури по посредничество и арбитраж, в която са обособени части отделно за посредничеството и арбитража. Основните показатели, заложили в базата данни са:

- Правно основание
- Предмет на спора
- Вид на искането
- Резултат от процедурата.

Други показатели, които описват постъпилите искания и проведените процедури са: равнище на КТС, код на икономическа дейност, ЕИК на предприятието, брой наети лица към датата на откриване на процедурата, начало и край на процедурата, определен посредник, вид и поименен състав на арбитражния орган, брой заседания на арбитражния орган, както и други важни данни от постъпили справки за извършени действия на посредници и арбитри.

С УВАЖЕНИЕ,
ДИРЕКТОР:

ВЛАДИМИР БОЯДЖИЕВ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ ЗА ПОМИРЕНИЕ И АРБИТРАЖ

София 1618, кв. "Овча купел", ул. "Боряна" №59, бл.215А, ап.1
www.nipa.bg; тел./факс: +359 2955 9725, e-mail: nipa@nipa.bg

АНАЛИЗ

на проведените процедури по посредничество и арбитраж със съдействието на НИПА за периода 2004-2012 г.

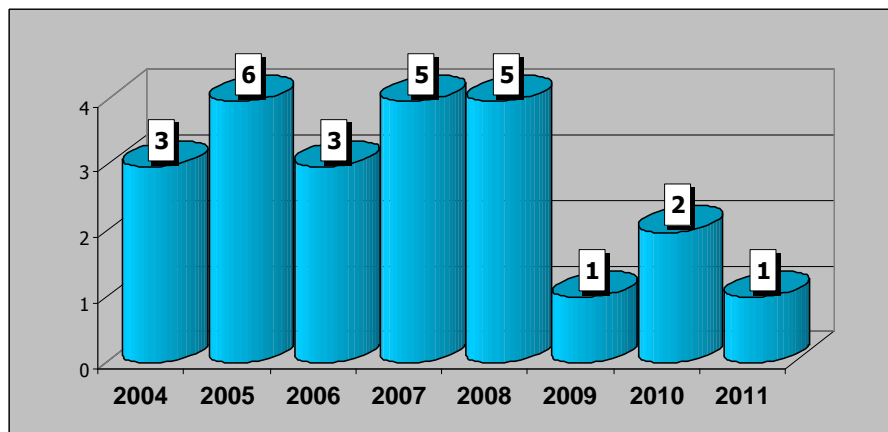
София, юни 2012 г.

I. ПРОЦЕДУРИ ПО ПОСРЕДНИЧЕСТВО.

1. Брой постъпили искания на основание чл.4, ал.1 ЗУКТС.

За посочения период в НИПА са постъпили общо 26 искания за откриване на процедура по посредничество.

Графика 1: Искания за посредничество

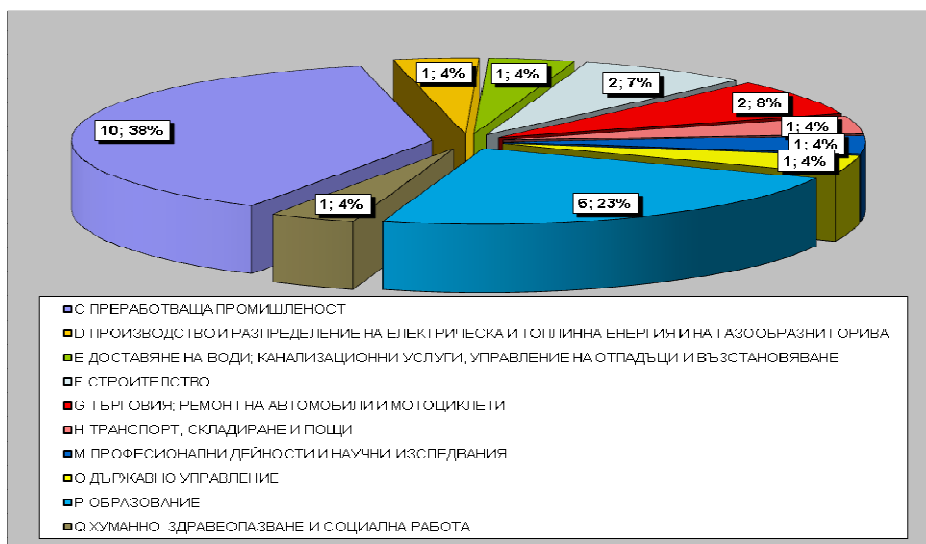

Видно от графиката, в последните години е намалял броят на постъпилите искания. От друга страна, успешно приключили със споразумение между страните по спора са посредничествата в периода 2009-2011 г.

2. Искания за посредничество по икономически сектори

На следната графика е онагледен броят на исканията за посредничество, групирани по икономически сектори.

Графика 2: Искания за посредничество по икономически сектори

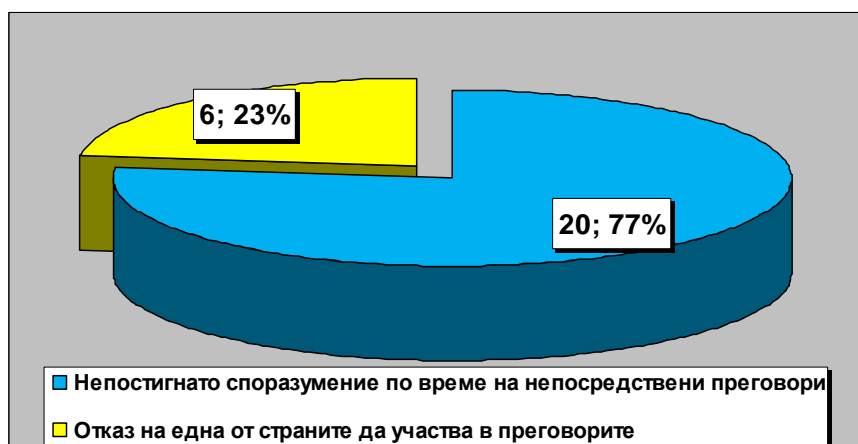
Всички постъпили в НИПА искания за посредничество са по повод възникнали трудови спорове в предприятия.

Най-голям дял на исканията са в сектор Преработваща промишленост и Образование – съответно – 38% и 23%, или над половината от всички искания. Другите сектори от които има постъпили искания са:

- Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива;
- Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване;
- Строителство;
- Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети;
- Транспорт, складиране и пощи;
- Професионални дейности и научни изследвания;
- Държавно управление;
- Хуманно здравеопазване и социална работа.

3. Съотношение на исканията по правно основание.

Графика 3: Исканията по правно основание.

Основното разграничение направено при обобщаването на процедурите по посредничество е въз основа на необходимите предпоставки, регламентирани в чл. 4, ал. 1 от ЗУКТС:

- ✓ непостигнато споразумение по време на непосредствени преговори по колективен трудов спор между страните
- или
- ✓ отказ на една от страните да участва в преговорите.

В преобладаващия брой от исканията за посредничество е посочено правно основание – непостигнато споразумение по време на непосредствени преговори - в 77% от случаите.

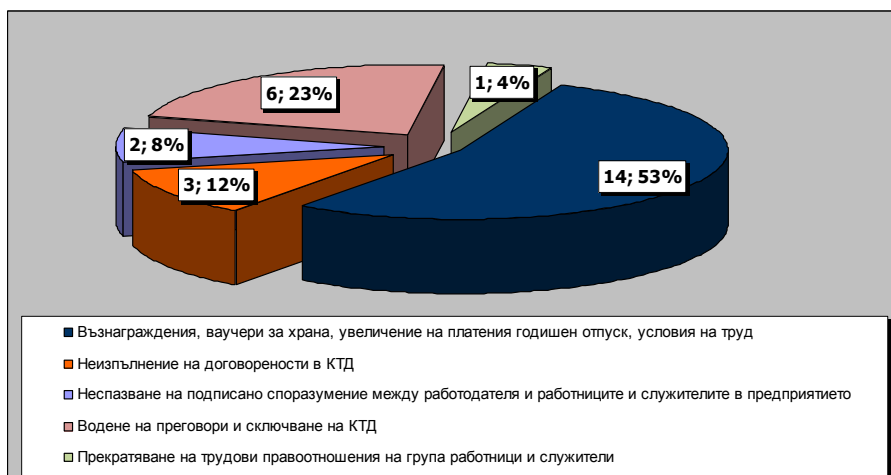
Страните в своите искания по-рядко са посочвали като правно основание отказ на другата страна да участва в преговори – в 23% от случаите.

4. Предмет на спора.

На следващата графика е показано условно разграничение в постъпилите искания за посредничество по предмет на спора. От 26 искания за посредничество, в 53% от исканията се посочва, че спорът се отнася до основни трудови права на работниците и служителите, като неизплатени работни заплати, искания за увеличение на

възнагражденията, размер на платения годишен отпуск, социални придобивки, условия на труд и др.

Графика 4: Искания според предмет на спора

В 23% от случаите исканията касаят подписване на нов КТД.

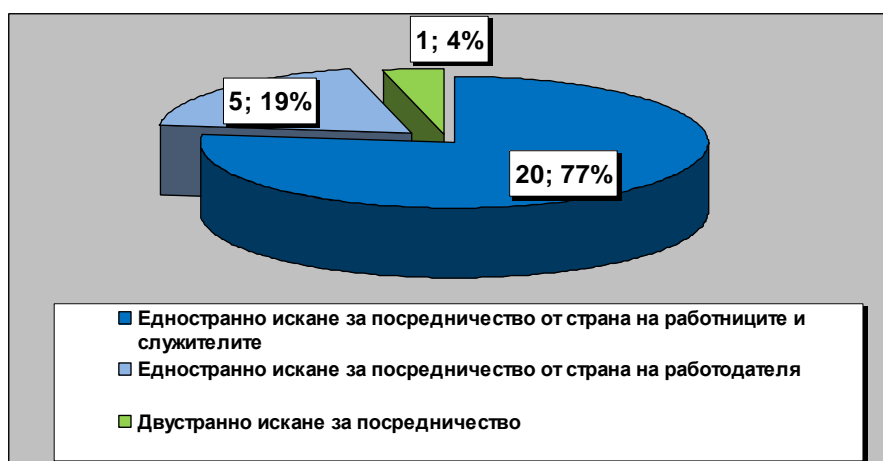
В 12% от исканията предмет на спора е неизпълнението на постигнати договорености в КТД.

В 8% от исканията предметът на спора се отнася до неспазване на подписани споразумения между работодателя и работниците и служителите в предприятието.

Има едно искане (4%) относно прекратяване на трудови правоотношения на част от работниците и служителите. След проведени консултации между НИПА и страните по спора е установено, че исканията са неоснователни.

5. Едностранно и двустранно искане.

Графика 5: Вид на искането.

На графиката са представени данни относно вид на искането. Съгласно ЗУКТС искане за откриване на посредничество може да бъде отправено от всяка една от страните по КТС, което означава, че искането може да бъде отправено както от двете страни, така и от всяка една от тях поотделно.

Данните сочат, че:

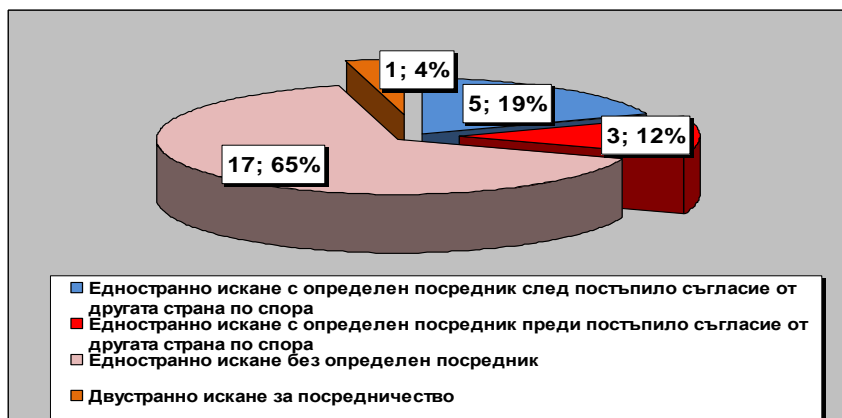
Едно от исканията е по взаимно съгласие на страните и 25 от исканията са отправени от една от страните по спора.

Най-голям брой от постъпилите искания – 77%, са едностранните искания от представители на работниците и служителите в предприятията, а 5 от едностранните искания или 19% от всички искания са отправени от страна на работодателя. При 5 от 25 едностранни искания има постъпило съгласие от другата страна по спора за приемане на процедура по посредничество.

6. Определяне на посредник.

На графиката са представени данни относно определянето на посредник във връзка с вида на исканията за посредничество.

Графика 6: Определяне на посредник

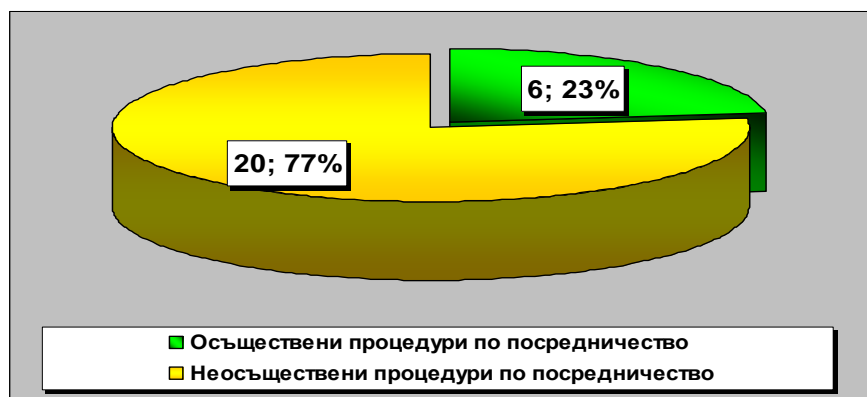
Едно от исканията е за посредничество по взаимно съгласие на страните, има определен посредник и процедурата е редовно проведена.

В 17 от случаите или 65% от всички постъпили искания за посредничество няма определен посредник, тъй като за да бъде проведена процедура е необходимо съгласие от другата страна по спора.

При 8 едностранни искания със заповед на директора на НИПА е определен посредник. В 5 от случаите с определен посредник има съгласие за участие в посредничество от другата страна по спора и такава е била проведена. В 3 от случаите с определен посредник не постъпва съгласие от другата страна по спора и не е проведена процедура.

7. Осъществени и неосъществени процедури по посредничество.

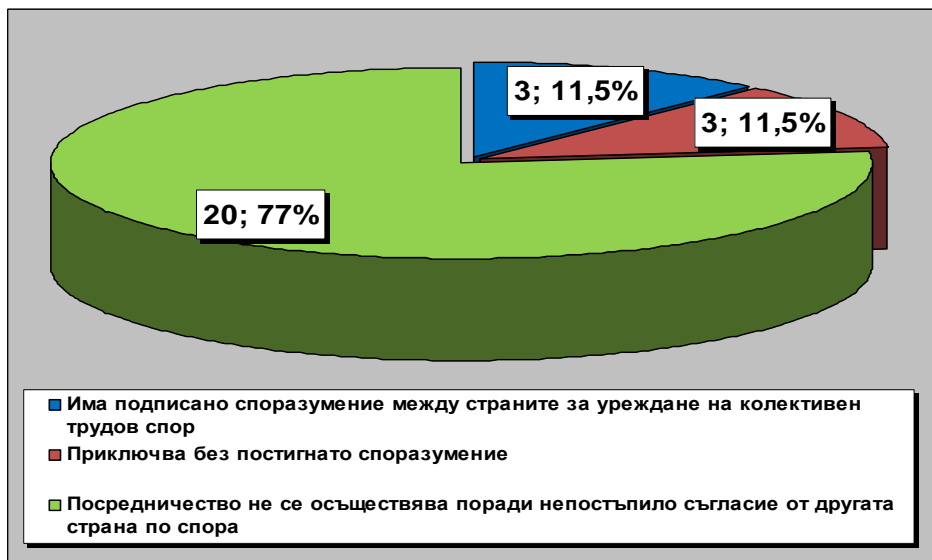
Графика 7: Осъществени и неосъществени процедури по посредничество

От всички постъпили искания за посредничество процедура е проведена в 23% от случаите, тъй като съгласно действащите ПОПАУКТСНИПА се изисква двете страни да изявят писмено своето съгласие за провеждане на процедурата. Видно от графиката - едната страна инициира посредничеството, а другата не приема да участва в 77% от случаите.

8. Резултати от постъпилите искания за посредничество.

Графика 8: Резултат

Данните показват, че в резултат на постъпилите искания в три случая процедурите по посредничество приключват с подписване на споразумение между страните за уреждане на КТС.

Други три процедури приключват без подписано споразумение, тъй като по време на преговорите с участието на посредника страните не успяват да сблизат позициите си.

Посредничество не се осъществява поради непостъпило съгласие от другата страна по спора в преобладаващия брой от исканията - 20 бр. или 77% от случаите. В два от случаите с непостъпило съгласие страните са подписали споразумение за уреждане на спора, а в един случай са предприети ефективни стачни действия от работниците и служителите.

9. Проблеми и възможности на посредничеството:

□ Като основен проблем в следствие на прегледа на посредническите процедури е липсата на изрично съгласие от другата страна по спора за провеждане на процедурата.

□ Една от причините за ниската използваемост на посредничеството при уреждане на колективни трудови спорове от НИПА е финансовата тежест за страните.

□ Страните по КТС предпочитат посредничеството на синдикални и работодателски структури и експерти и в по-малка степен използват възможността спорът да бъде уреден чрез съдействието на посредник към НИПА.

□ Разрешените чрез посредничество КТС са малко на брой, но половината от осъществените посредничества са завършили с постигнато споразумение между страните за уреждане на колективния трудов спор.

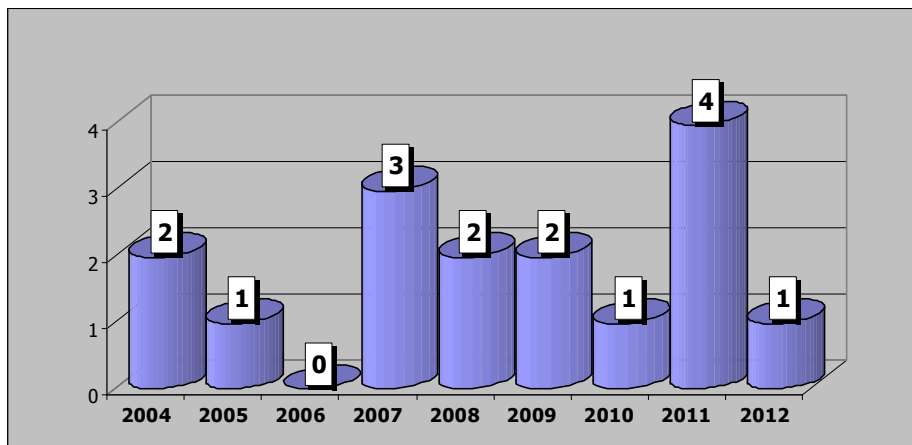

II. ПРОЦЕДУРИ ПО АРБИТРАЖ:

1. Брой постъпили искания.

За периода 2004 – 2012 г. в НИПА са постъпили общо **16 искания** за откриване на процедура по **арбитраж**.

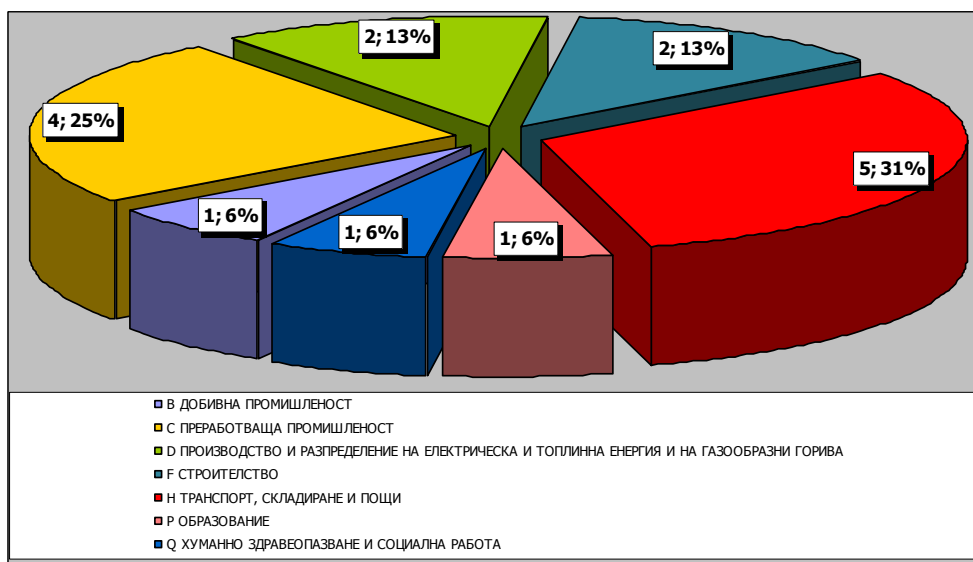
Графика 9: Брой арбитражни процедури по години

За периода 2004-2012 г. от НИПА са проведени общо **16 арбитражни производства**, като единствено през 2006 г. не е постъпило искане за арбитраж. Най-голям е броят през 2007 г. и 2011 г. - съответно 3 и 4 производства.

2. Брой и относителен дял на арбитражните производства по икономически сектори

Графика 10: Арбитражни производства по икономически сектори

На графиката са отразени данни за арбитражните производства по принадлежност на предприятията към икономически сектори. С най-значителен дял са тези от сектор „Транспорт, складиране и пощи” – 5 производства или 31% относителен дял.

Четири арбитражни производства има в сектор „Преработваща промишленост” – 25% от общия брой.

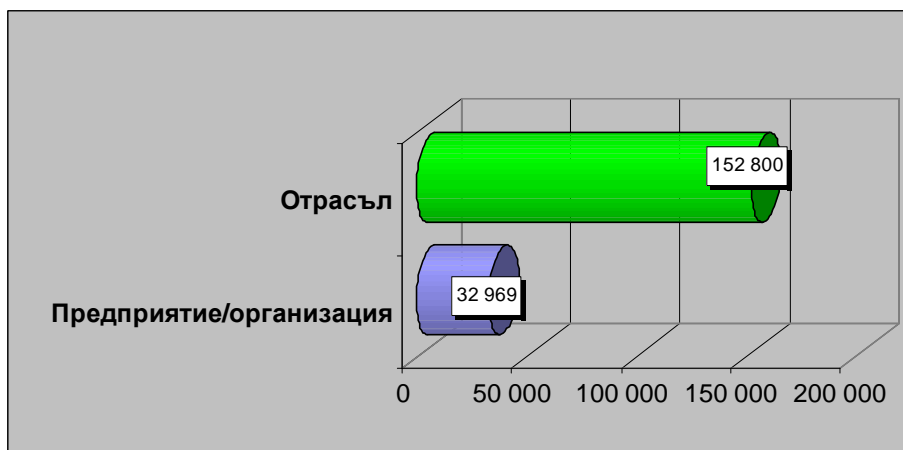

По 2 арбитражни производства има в секторите „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия“ и „Строителство“ или по 13% от общия брой производства.

По един проведен арбитраж има в секторите: „Добивна промишленост“ „Образование“ и „Хуманно здравеопазване и социална работа“, които представляват по 6% относителен дял.

3. Брой наети лица

Графика 11: Брой наети лица, засегнати от колективни трудови спорове за уреждането, на които е образувано арбитражно производство

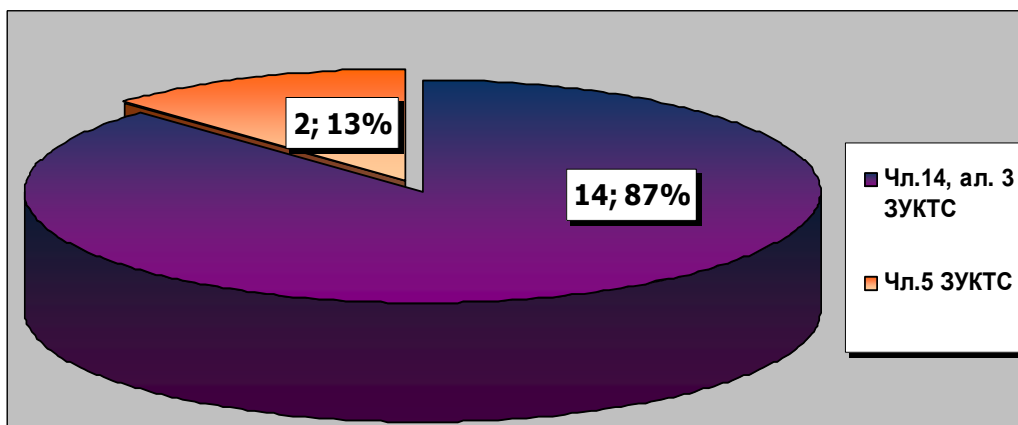

За периода 2004 - 2012 г. от НИПА са проведени едно арбитражно производство на ниво отрасъл - в отрасъл "Средно образование", и 15 производства на равнище предприятие.

На графиката е представен броят наети лица, засегнати от колективни трудови спорове, във връзка с които са образувани арбитражни производства. Най-значителен е броят на засегнатите от КТС работници и служители на ниво отрасъл - 152 800 души. В проведените от НИПА арбитражни производства по уреждане на КТС в предприятия засегнатите наети лица са близо 33 хил.

4. Правно основание

Графика 12: Правно основание – брой и относителен дял арбитражни процедури

На графика 12 са представени данни за броя арбитражни производства в процентно отношение по признак „правно основание“. Видно от фигурата, делът на колективните

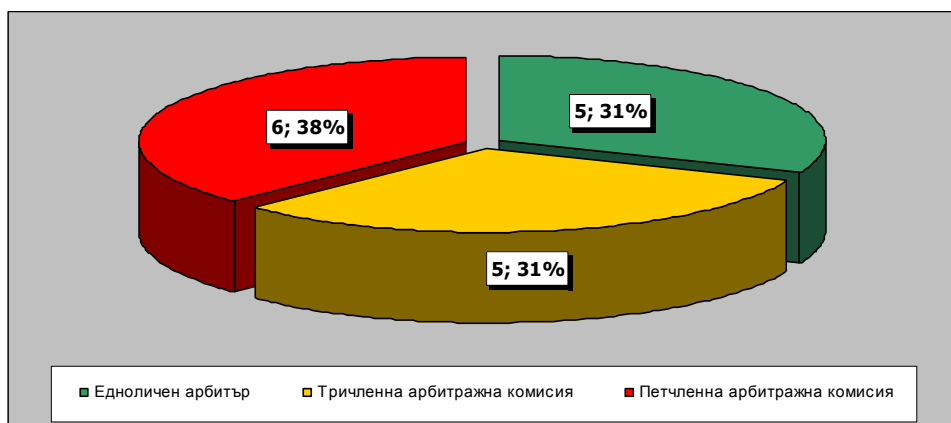
трудови спорове, за които е потърсено съдействие от страна на НИПА чрез арбитраж е както следва:

- по реда на чл. 5 от ЗУКТС – 2 осъществени процедури, които представляват 13% от всички арбитражни производства;

- по реда на чл. 14, ал. 3 от ЗУКТС - 14 осъществени процедури, които представляват 87% от всички арбитражни производства.

5. Арбитражен орган

Графика 13: Състав на арбитражния орган

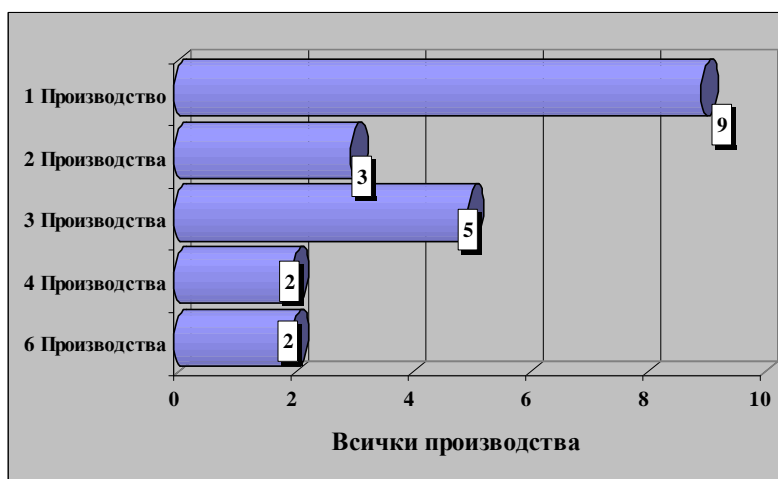
На графиката е изобразена статистика за броя проведени арбитражни производства според състава на арбитражния орган. От данните е видно, че с почти еднакъв дял са производствата, разрешени с участието на петчленна и тричленна комисия, както и на едноличен арбитър. Като цяло в над 2/3 от случаите е определен по-широк състав на арбитражния орган, т.е. петчленна или тричленна арбитражна комисия.

При 11 от процедурите или 69% от общия брой е определена арбитражна комисия. В близо една трета, или 31% от случаите е определен едноличен арбитър.

При доброволния арбитраж страните определят както вида на арбитражния орган, така и неговия поименен състав. При задължителния арбитраж тази функция, съгласно чл.14, ал.3 от ЗУКТС, е възложена на директора на НИПА.

6. Участие на арбитри в арбитражни производства

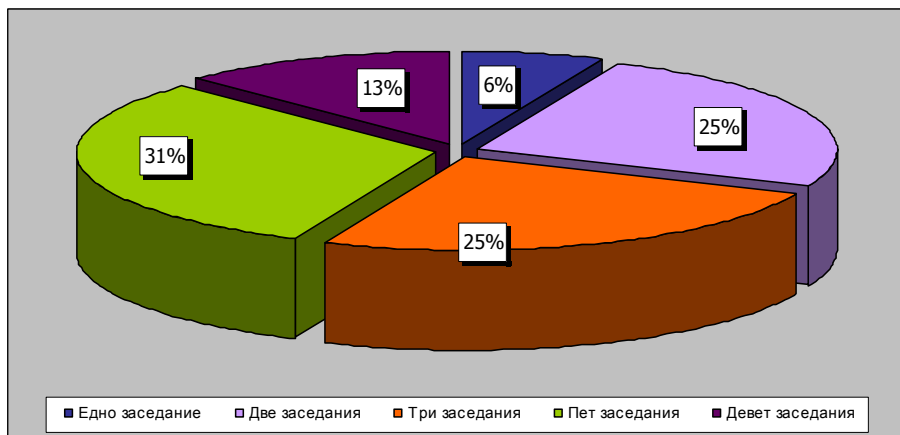
Графика 14: Арбитри според брой производства

На графиката са представени данни относно участието на арбитрите в проведените производства. Общият брой на арбитрите взели участие в осъществените производства е 21. От данните е видно, че девет арбитражи от списъка към НИПА са взели участие в една процедура. Трима арбитражи са участвали в по две производства. Пет в три, двама в четири и двама арбитражи в по 6 производства.

7. Брой проведени заседания

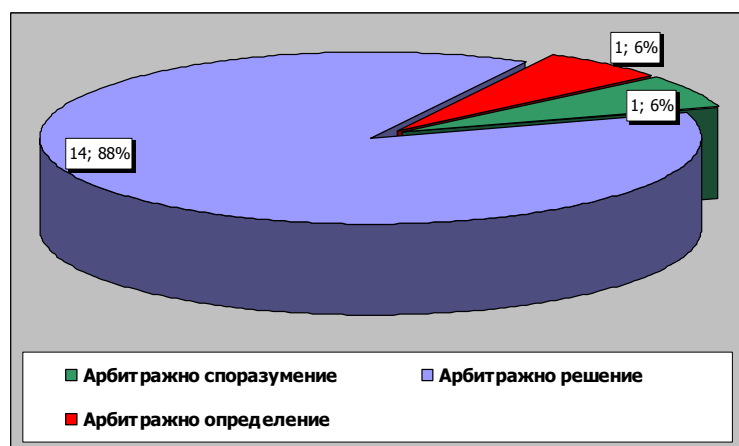
Графика 15: Относителен дял на арбитражни процедури по брой проведени заседания

На графика 15 са представени данни за относителния дял на арбитражните процедури по общ брой проведени заседания (открити и закрити). В 6% от всички производства по арбитраж спорът е разгледан и решен в едно заседание. В 13% от всички производства по арбитраж спорът е разгледан и решен в общо 9 заседания. В 31% от всички производства по арбитраж спорът е разгледан и решен в общо 5 заседания. В 25% от всички производства по арбитраж спорът е разгледан и решен в общо 3 заседания, а в 25% от случаите - 2 заседания.

8. Резултат от арбитражно производство

Графика 16: Брой и относителен дял на арбитражни процедури по постигнат резултат

В резултат на проведените арбитражни производства са постановени 14 **арбитражни решения**. В две производства по чл. 14, ал.3 са постановени **арбитражно споразумение** и **арбитражно определение**, с които арбитражните органи утвърждават

подписани от страните Стачни споразумения, постигнати в хода на арбитражните производства.

9. Проблеми и възможности на арбитража.

Прегледът на осъществените арбитражни производства сочи малка използваемост на способа доброволен арбитраж, за който в българската практика липсват правни традиции. От направения анализ може да се констатира, че преобладаващият брой арбитражни производства са по реда на чл. 14, ал. 3 от ЗУКТС – общо 87% от всички процедури. Изводът налага предприемане на мерки за създаване на условия чрез промяна на нормативната уредба за по-активно използване на арбитража по чл. 5 от ЗУКТС.

Основните проблеми са следните:

- Арбитражните производства към НИПА не са безплатни за страните.
- Липсват арбитражни клаузи в преобладаващата част от сключените колективни трудови договори.
- Липса на последваща информация за изпълнението на арбитражните решения.